

РЕПУБЛИКА СРБИЈА
ЗАШТИТНИК ГРАЂАНА
281-26/17
Београд

Заштитник грађана
Zaštitnik građana

BEOGRADSKI CENTAR
ZA LJUDSKA PRAVA

дел. бр. 15806 датум: 20. април 2017. г.

НАЦИОНАЛНИ МЕХАНИЗАМ ЗА ПРЕВЕНЦИЈУ ТОРТУРЕ

ПРАЋЕЊЕ ПОСТУПАЊА НАДЛЕЖНИХ ОРГАНА ПРЕМА МИГРАНТИМА И
ТРАЖИОЦИМА АЗИЛА У РЕПУБЛИЦИ СРБИЈИ

Извештај о посети Заводу за васпитање деце и омладине у Нишу - Центру за смештај малолетних страних лица без пратње

Београд, април 2017. године

МАНДАТ НАЦИОНАЛНОГ МЕХАНИЗМА ЗА ПРЕВЕНЦИЈУ ТОРТУРЕ

Законом о ратификацији Опционог протокола уз Конвенцију против тортуре и других сурових, нељудских или понижавајућих казни или поступака¹ прописано је да Национални механизам за превенцију тортуре (*у даљем тексту*: НПМ) обавља посете установама у којима се налазе или се могу налазити лица лишена слободе, у циљу одвраћања државних органа и службених лица од било каквог облика мучења или било ког другог облика злостављања, као и ради усмеравања државних органа ка стварању смештајних и осталих животних услова у установама у којима се смештају лица лишена слободе у складу са важећим прописима и стандардима.

НПМ има право: на несметан, ненајављен и свакодобан приступ свим установама и свим просторијама у којима се налазе или се могу налазити лица лишена слободе; да насамом разговара са тим лицима и са службеним лицима, која су обавезна да сарађују тим поводом, као и са свим осталим лицима која могу имати информације значајне за поступање према лицима лишеним слободе; на приступ свој документацији која се односи на та лица; да надлежним органима даје препоруке у циљу побољшања начина поступања према лицима лишеним слободе и унапређења услова у којима се она задржавају или затварају.

У члану 2а Закона одређено је да Заштитник грађана обавља послове НПМ и да у обављању тих послова сарађује са омбудсменима аутономних покрајина и удружењима чијим је статутом предвиђени циљ удруживања унапређење и заштита људских права и слобода, у складу са законом.

У институцији Заштитника грађана формирана је посебна организациона јединица "Секретаријат Националног механизма за превенцију тортуре", која обавља стручне послове НПМ, чији је мандат одређен чланом 4. Опционог протокола за превенцију тортуре. Секретаријатом руководи секретар НПМ у складу са смерницама заменика Заштитника грађана, задуженог за заштиту права лица лишених слободе.

Заштитник грађана и Покрајински омбудсман АП Војводине су потписали Меморандум о сарадњи у обављању послова НПМ,² којим је предвиђено је да ће Покрајински омбудсман активно учествовати у посетама мониторинг тима НПМ установама у којима су смештена лица лишена слободе, а које се налазе на територији АП Војводине.

На основу спроведеног поступка по јавном позиву,³ Заштитник грађана је изабрао удружења са којима ће остваривати сарадњу у обављању послова НПМ, и то: Београдски центар за људска права, Виктимолошко друштво Србије, Група 484, Иницијатива за права особа са менталним инвалидитетом (MDRI-S), Комитет правника за људска права (YUCOM), Међународна мрежа помоћи (IAN), Одбор за људска права – Ваљево, Хелсиншки одбор за људска права у Србији и Центар за људска права – Ниш.

По обављеним посетама, НПМ сачињава извештаје које доставља посећеним установама. Након тога, НПМ одржава стални дијалог са посећеном установом, као и органом у чијем је саставу та установа, у циљу отклањања утврђених недостатака који могу довести до појаве тортуре, нељудског или понижавајућег поступања.

¹ "Сл. лист СЦГ - Међународни уговори", бр. 16/05 и 2/06 и "Сл. гласник РС - Међународни уговори", бр. 7/11.

² Потписан 12. децембра 2011. год.

³ Објављен 29. јануара 2016. год. у "Сл. гласнику РС".

ОСНОВНИ ПОДАЦИ О ПОСЕТИ

ПОСЕЋЕНА УСТАНОВА	Завод за васпитање деце и омладине у Нишу - Центар за смештај малолетних страних лица без пратње
ЦИЉ ПОСЕТЕ	Праћење поступања надлежних органа према малолетним мигрантима и тражиоцима азила без пратње
ПОСЕТУ ОБАВИО	Заштитник грађана
ДАТУМ ПОСЕТЕ	03. април 2017. године
НАЈАВА ПОСЕТЕ	Посета је претходно најављена
ТИМ ЗА ПОСЕТУ	<p>Вођа тима: Марко Анојчић, <i>Стручна служба Заштитника грађана/НПМ</i></p> <p>Чланови тима: Јелена Самарџић, <i>Стручна служба Заштитника грађана/НПМ</i> Ана Окановић, <i>Стручна служба Заштитника грађана/Сектор за права детета, родну равноправност и заштиту социјалних и културних права</i></p> <p>Преводацац: Момир Турудић, <i>фарси језик</i></p>

САРАДЊА СЛУЖБЕНИХ ЛИЦА СА ТИМОМ НПМ

Службеници Завода за васпитање деце и омладине у Нишу су остварили пуну сарадњу са тимом НПМ, омогућивши му да несметано обави свој мандат. Службеници су пружили тражене информације и омогућили приступ просторијама, увид у документацију и ненадзирани разговор са малолетним мигрантом који се у тренутку посете налазио у Центру за смештај малолетних страних лица без пратње.

ТОК ПОСЕТЕ

Након представљања мандата и чланова тима НПМ директору Завода, чланица тима из Сектора за права детета, родну равноправност и заштиту социјалних и културних права Стручне службе Заштитника грађана је, посредством преводиоца, обавила разговор са малолетним мигрантом без пратње, док су остали чланови тима од директора и стручне раднице Завода задужене за малолетне странце прибавили релевантне податке и остварили увид у документацију. Потом су сви чланови тима обишли реновиране просторије Центра за смештај малолетних страних лица без пратње и напослетку, на завршном разговору са директором, изнели главне утиске о посети.

1. УВОД

НПМ је до сада обавио 3 посете Заводу за васпитање деце и омладине у Нишу, током којих је праћено поступање према малолетним страним лицима, о чему су састављени извештаји.⁴

У Извештају о последњој посети Заводу, обављеној 25. априла 2016. године, Министарству за рад, запошљавање, борачка и социјална питања је препоручено да предузме мере како би се повећала финансијска средства која се издвајају за Завод, ради задовољења потреба малолетних странаца и пружања услуга социјалне заштите док су на смештају у Заводу. У одговору Министарства⁵ је наведено да Министарство спроводи пројекат "Подршка малолетним мигрантима без пратње у Републици Србији", у оквиру којег је: организована серија округлих столова и радионица на којима су учествовали представници владиног и невладиног сектора, запослени у систему социјалне заштите и други заинтересовани субјекти и на којима се радило на унапређењу услуга социјалне заштите малолетних миграната без пратње; доделом грантова подигнут капацитет организација цивилног друштва; предвиђено повећање смештајних капацитета и обезбеђивање посебне собе за смештај девојчица у Заводу за васпитање деце и омладине у Нишу. Поред тога, Министарство је навело да је у оквиру пројекта "Систем испоруке помоћи мигрантској популацији" спровело набавку возила која ће бити уступљена на трајно коришћење овом Заводу. **Током посете НПМ, утврђено је да су реновиране поједине просторије Центра за смештај малолетних страних лица без пратње и тако повећан смештајни капацитет, да су запослени учествовали у обукама за рад са мигрантима, да је Завод наставио сарадњу са невладиним организацијама, које су укључене у поступање према малолетним мигрантима и да су Заводу обезбеђена нова службена возила, чиме су ојачани капацитети Завода за рад са малолетним мигрантима без пратње.**

2. ОПШТИ ПОДАЦИ О СМЕШТАЈУ СТРАНИХ МАЛОЛЕТНИКА

Центар за смештај малолетних страних лица без пратње је током 2016. године примио 145 страних лица, који су имали укупно 736 ноћења у Заводу, а од почетка 2017. године до дана посете 8 малолетника без пратње и 1 жену са дететом. Сви малолетници су били мушког пола, већином пореклом из Авганистана и углавном су овде боравили око 7 дана. Најмлађи малолетник без пратње је имао 11 година. Сви они су евидентирани у матичној књизи и за свако лице се води досије.

Током 2017. године овде је била смештена и једна жена са својим малолетним дететом, узраста 4 године. Они су овде били смештени док су се друга два детета налазила на лечењу у болници у Нишу. Ову породицу је задесила саобраћајна несрећа у Србији у којој су супруг и једно дете погинули. Они су у Заводу били 1 месец, током којег је жена свакодневно посећивала децу у болници, а након њиховог опоравка су сви одведени у Прихватни центар у Пршеву.

Проверу да ли је малолетник жртва трговине људима, злостављања или експлоатације обављају центри за социјални рад који упућују малолетнике у Завод, који би, са друге стране, у случају сумње да је неко од страних малолетника који су смештени у Заводу жртва, били позвани ради предузимања одговарајућих мера. Пре сваког пријема малолетника у установу, центар за социјални рад који га је упутио контактира Завод у

---

⁴ Извештаји бр. 71-86/14, бр. 71-65/15 и бр. 281-25/16.

⁵ Бр. 07-00-620/16-16 од 05. јула 2016. год.

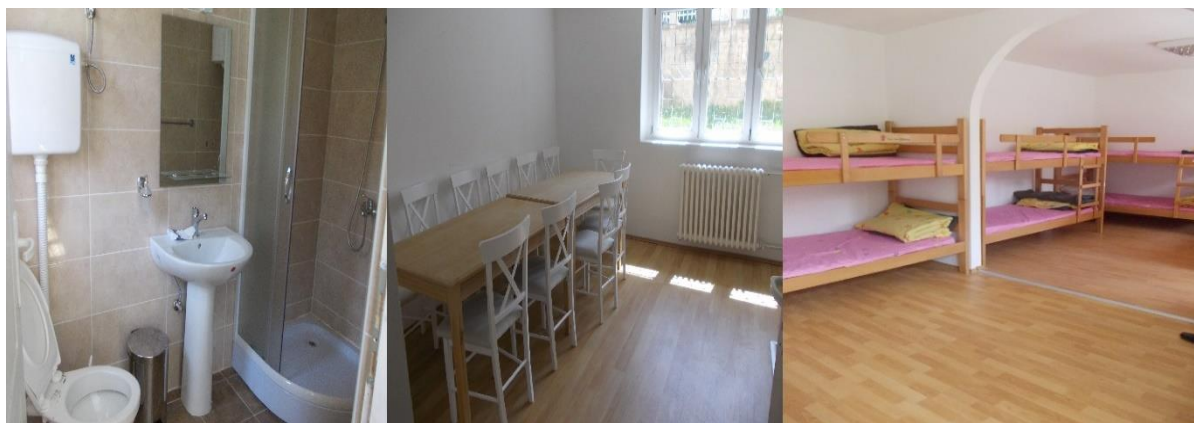
циљу преношења свих релевантних информација до којих су дошли стручни радници центра.

Од 8 страних малолетника без пратње који су током 2017. године боравили у Центру, њих 6 је изјавило намеру за тражење азила у Србији и упућени су у Центар за азил у Крњачи (од тога је њих 3 самовољно напустило Завод, 1 се у тренутку посете још увек налазио у Центру и 2 је спроведено у Центар за азил); 1 држављанин Албаније је враћен у земљу порекла (њега су на територији Србије полицијски службеници Албаније преузели од полицијских службеника Србије, а са полицијским службеницима обе земље су били и стручни радници центара за социјални рад); 1 малолетник је враћен у Бугарску на основу Споразума између Републике Србије и Европске заједнице о реадмисији лица која незаконито бораве.⁶ Нико од малолетника није затражио контакт са амбасадом земље чији је држављанин или земље која штити његове интересе, иако се поучавају о праву на то.

Уколико малолетник изрази намеру за тражење азила Србији, Полицијска управа у Нишу му сачињава потврду о томе, па се у пратњи старатеља превози до центра у који је упућен, најчешће у Центар за азил у Крњачи. Малолетна лица која се изручују страним земљама се предају привременим старатељима које су поставили надлежни центри за социјални рад⁷ и који су у пратњи полицијских службеника. Тако, стручни радници Завода ни на који начин нису укључени у удаљење малолетника са територије Србије. Привремени старатељ са собом доноси решење о постављању за старатеља и у матичној књизи се констатује ко је преузео малолетника.

3. КАПАЦИТЕТИ ЗА СМЕШТАЈ СТРАНИХ МАЛОЛЕТНИКА

Укупни смештајни капацитет Завода за васпитање деце и омладине у Нишу је био 36 места, од тога је 10 било намењено смештају малолетних странаца без пратње. Током 2016. године је реновиран и проширен простор за смештај малолетница: адаптиран простор је опремљен креветима на спрат, комодама за одлагање личних ствари, столовима и столицама. Реновиране су и пратеће просторије - дневна соба и купатило, које се састоји од умиваоника, нужника и туш кабине. У плану је опремање и мини кухиње у овом простору. Сада Центар може да прими 19 страних малолетника (10 места је намењено за дечаке, а 9 за девојчице). Реновиране просторије још нису коришћене, а стање и хигијена просторија које су намењене за смештај дечака (две спаваће собе, дневна соба и тоалет) су на задовољавајућем нивоу.

⁶ Потврђен Законом објављеним у "Сл. гласник РС - Међународни уговори", бр. 103/07.

⁷ Месна надлежност се одребује на основу граничног прелаза, па се тако малолетницима који се преко Граничног прелаза Градина изручују у Бугарску привремени старатељ поставља из Центра за социјални рад у Димитровграду.

У Заводу је запослено 21 стручних и других радника и поднет је захтев за одобрење попуњавања преостала 3 слободна радна места. За малолетне странце је задужена 1 стручна радница, а по потреби се позивају волонтери из Ниша, који са мигрантима одлазе у град. Стручна радница задужена за рад са малолетним странцима према службеним наводима учестало има обуке о поступању према мигрантима, а недавно је била на обуци о родно заснованом насиљу међу мигрантима, коју је приредила једна невладина организација. Поред тога, Заводу су обезбеђена 2 службена возила, од којих је 1 намењено за превоз више лица, има 9 места и услове за превоза особа које се крећу помоћу колиџа. Ово возило је у поступку регистрације.

НПМ је уочио да су појачани капацитети Завода за поступање према малолетним странцима без пратње. Према наводима директора, у Центар би убудуће могли, у оквиру смештајних капацитета које поседује, да се смештају малолетни мигранти без пратње и након што су им издате потврде о израженим намерама за тражење азила, у вези чега би требало да се постигне договор између Комесаријата за избеглице и миграције и Министарства за рад, запошљавање, борачка и социјална питања, као и Министарства унутрашњих послова које спроводи поступак. Малолетник кога је НПМ затекао у тренутку посете је и након што је изјавио намеру да тражи азил и упућен у центар за прихват миграната остао у Центру на основу процене да је за њега тако боље због нарушеног здравственог стања и трауматичних искустава које је доживео током путовања. Ради се о дечаку из Авганистана, који је на пут кренуо 2015. године и преко Ирана, Турске и Бугарске у Србију ушао у септембру 2016. године. Једном је успео да изађе из Србије и дође до Аустрије, али је враћен у Бугарску, одакле је потом поново дошао у Србију. Према сопственим речима, на путу је имао великих проблема око набавке лекова и пут је био изузетно тежак. Старатељка наводи да дечак болује од епилепсије, депресије и биполарног поремећаја, да има проблеме са видом и да је пре смештаја овде боравио у прихватним центрима у Бујановцу и Прешеву. Током боравка у Заводу није имао епилептичне нападе, здравствено стање му је стабилно и под контролом лекара. Дечак пије преписане терапије, прихваћен је од стране других дечака који бораве у Заводу и учи српски језик.

Заштитник грађана је већ истицао да сматра да је у надлежности Министарства за рад, запошљавање, борачка и социјална питања да обезбеди финансијска средства за несметано обављање делатности завода за васпитање деце и омладине – центара за смештај страних малолетних лица без пратње,⁸ имајући у виду да је Законом о социјалној заштити⁹ прописано да је корисник права и услуга социјалне заштите и малолетни страни држављанин, односно лице без држављанства, без пратње,¹⁰ да се у буџету Републике Србије обезбеђују средства за финансирање рада установа за васпитање деце и омладине¹¹ и да установе сачињавају годишњи план рада, на основу кога се врши финансирање, а сагласност на годишњи план рада установа даје

⁸ Акт Заштитника грађана бр. 281-6/16 од 07. јула 2016. год. упућен Министарству за рад, запошљавање, борачка и социјална питања.

⁹ "Сл. гласник РС", бр. 24/11.

¹⁰ Чл. 41. ст. 2. т. 8. Закона о социјалној заштити.

¹¹ Чл. 206. ст. 2. т. 5. Закона о социјалној заштити.

министарство надлежно за социјалну заштиту.¹² Такође, Заштитник грађана је дајући мишљење о Нацрту закона о азилу и привременој заштити истакао и да питање смештаја малолетног лица без пратње које је поднело захтев за азил у установу социјалне заштите не би требало да буде условљено питањем плаћања трошкова смештаја од стране једног државног органа другом.¹³

Имајући у виду наведено, као и обавезе Републике Србије утврђене Конвенцијом Уједињених нација о правима детета¹⁴ да у свим активностима које се тичу деце од примарног значаја буду интереси детета, да предузима све законодавне и административне мере да детету обезбеде такву заштиту и бригу која је неопходна за његову добробит и да се стара да институције, службе и установе које су одговорне за бригу или заштиту деце буду у складу са стандардима које су утврдили надлежни органи, посебно у области сигурности и здравља и броју и подобности особља, као и стручног надзора,¹⁵ НПМ упућује следећу:

1.

ПРЕПОРУКУ

Министарство за рад, запошљавање, борачка и социјална питања предузеће потребне мере како би малолетни страни држављани без пратње, за које је смештај у Заводу адекватнији од неке друге врсте смештаја (нпр. прихватни центри за мигранте, центри за азил и др.), били смештени у Заводу за васпитање деце и омладине у Нишу и након издавања потврде о израженој намери за тражење азила у Републици Србији.

4. СМЕШТАЈ СТРАНИХ МАЛОЛЕТНИКА

Процедура смештања малолетних странаца без пратње је остала непромењена у односу на раније посете: њих доводе полицијски службеници и привремени старатељ, стручни радник месно надлежног центра за социјални рад, а по смештању у Завод му се поставља нови старатељ који је један од запослених у Заводу. Такође, овде се и даље смештају и малолетна лица која су у поступку реадмисије, као и, у случају ургентне потребе, жене са малолетном децом, до издавања потврде о израженој намери за тражење азила и спровођења у неки од центара за прихват и збрињавање миграната. С обзиром да Завод и даље нема преводиоце, по пријему се позивају невладине организације које раде са мигрантима и њихови представници обично у року од 1 сата дођу у Центар, како би малолетника помоћу преводиоца обавестили о ситуацији у којој се налази и правима које има, рачунајући и право да тражи азил у Србији. У Центру су и даље доступне брошуре о правима, а свакодневна комуникација са малолетником се одвија на енглеском језику, у мери у којој га малолетник разуме.

У погледу исхране, здравствене заштите и других видова збрињавања такође нема промена у односу на раније посете. Малолетници имају пет obroka дневно и исхрана је прилагођена верским убеђењима. Медицинска нега се пружа по потреби, уколико је малолетници затраже или службеници Завода процене да је потребна, тако што се воде

¹² Чл. 206. ст. 3. и 5. Закона о социјалној заштити.

¹³ Акт Заштитника грађана бр. 183-8/16 од 04. октобра 2016. год. упућен Министарству унутрашњих послова, доступан на: <http://www.ombudsman.rs/index.php/2011-12-11-11-34-45/4944-ishlj-nj-z-sh-i-ni-gr-d-n-n-cr-z-n-zilu-i-privr-n-z-sh-i-i>.

¹⁴ Ратификована Законом објављеним у "Сл. лист СФРЈ - Међународни уговори", бр. 15/90 и "Сл. лист СРЈ - Међународни уговори", бр. 4/96 и 2/97.

¹⁵ Чл. 3. Конвенције Уједињених нација о правима детета.

у здравствену установу или се позива служба хитне помоћи. Завод нема своје медицинско особље. Здравственом прегледу по потреби присуствује преводилац који се ангажује преко локалне невладине организације, а уколико се догоди да не може да присуствује превођење комуникације се обезбеђује путем телефонског позива. Трошкове лечења, уколико је потребно, сnose хуманитарне организације. И даље нема обавезног лекарског прегледа по пријему малолетника. Малолетни мигранти без пратње су нарочито рањива група миграната и током пута од земље порекла, који је могао трајати и до годину дана, су били потенцијалне жртве трговине људима, злостављања или различитих видова експлоатације. Због тога је од изузетне важности да ова категорија малолетника има обавезан лекарски преглед убрзо након пријема у Завод, на којем би се утврдиле, евидентирале и третирали све евентуалне последице неадекватног поступања према малолетнику. Такође, ова лица најчешће долазе из нама удаљених земаља и током пута бораве у неадекватним условима, па би увођење обавезног лекарског прегледа било неопходно због правовременог уочавања обољења и превентивне здравствене заштите других малолетника који се налазе у Заводу. Имајући у виду наведено, као и да су, као што је горе констатовано, појачани капацитети Завода за рад са малолетним странцима без пратње, НПМ упућује следећу:

2.

ПРЕПОРУКУ

Завод за васпитање деце и омладине у Нишу ће малолетним странцима обезбедити лекарски преглед одмах по пријему у Завод.

Малолетни странци током боравка у Заводу имају могућност коришћења рачунара, интернета, телефона и спортских игралишта, за њих се организују обиласци града, различите радионице и одласци у верске објекте. Они могу слободно да се крећу у оквиру Завода и ван њега, осим ноћу када се закључава. Ван Завода обично иду у пратњи старатеља или се јаве старатељу при изласку. Уколико се не врате, обавештава се полиција, међутим, ниједан малолетник до сада није враћен.

Новац и личне ствари, као што је и раније констатовано, по вољи малолетника могу остати код њега или се чувају код службеника. Током 2016. године се догодило да је нестао новац који је био код једног малолетног странца, о томе је обавештена полиција, која је против других лица која су била смештена у Заводу поднела кривичне пријаве. Иначе, у последње време нема било каквих проблема између странаца и осталих малолетника.

5. РАЗГОВОР СА МАЛОЛЕТНИКОМ

Малолетник са којим је НПМ обавио разговор је навео да је изузетно задовољан условима у Заводу, као и опхођењем осталих малолетника и службеника. Жели да остане у Србији, издата му је потврда о израженој намери за тражења азила и има заступника. Током боравка у Србији (Београд, Бујановац, Прешево) није имао већих непријатности, наводи да су се људи према њему опходили веома добро, да му је пружена помоћ од стране невладиних организација и да је добио све потребне информације о поступку азила.